

Η πορεία εφαρμογής του
Ευρωπαϊκού Χώρου
Ανώτατης Εκπαίδευσης: Η
περίπτωση της Ελλάδας

Μελέτη 20

Σταμέλος Γιώργος

2016

HepNet

ISSN 2459-3508

DOI: **10.13140/RG.2.1.1727.6400**

Πάτρα, 2016

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγή	4
Η γενική εικόνα	5
Η θέση της Ελλάδας.....	10
1 ^{ος} Δείκτης: Εφαρμογή του πρώτου και δεύτερου κύκλου	10
2 ^ο Δείκτης: Πρόσβαση στον επόμενο κύκλο	11
3 ^{ος} Δείκτης: Εφαρμογή του εθνικού πλαισίου προσόντων (2013/14)	13
4 ^{ος} Δείκτης: Εφαρμογή του ECTS (2013/14).....	14
5 ^{ος} Δείκτης: Εφαρμογή του παραρτήματος διπλώματος (2013/14)	15
6 ^{ος} Δείκτης: Εφαρμογή της ανοικτότητας της διασυνοριακής δράσης διασφάλισης της ποιότητας με βάση τις Αρχές που είναι εγγεγραμμένες στο EQAR	17
7 ^{ος} Δείκτης: Επίπεδο ανάπτυξης ενός εξωτερικού συστήματος διασφάλισης ποιότητας (2013/14)	18
8 ^{ος} Δείκτης: Επίπεδο φοιτητικής συμμετοχής στην εξωτερική αξιολόγηση του συστήματος ανώτατης εκπαίδευσης (2013/14)	20
9 ^{ος} Δείκτης: Επίπεδο διεθνούς συμμετοχής στην εξωτερική διασφάλιση ποιότητας (2013/14)	22
10 ^{ος} Δείκτης: Μέτρα για τη στήριξη της συμμετοχής για φοιτητές με αναπηρία (2013/14).....	23
11 ^{ος} Δείκτης: Αναγνώριση της προγενέστερης μάθησης (2013/14).....	25
12 ^{ος} Δείκτης: Φορητότητα των δημόσιων ενισχύσεων και δημοσίως επιδοτούμενων δανείων	27
13 ^{ος} Δείκτης: Οικονομική ενίσχυση κινητικότητας για φοιτητές με αναπηρία	28
Συγκεντρωτικά	30

Εισαγωγή

Η έκθεση αυτή στηρίζεται στην ανάλυση της θέσης της Ελλάδας στον Ευρωπαϊκό Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης (ΕΧΑΕ) στο πλαίσιο υλοποίησης της Διαδικασίας της Μπολόνια που δημοσιεύτηκε το 2015 από την Ευρωπαϊκή Ένωση με τίτλο: *The European Higher Education Area in 2015: Bologna Process Implementation Report*. Πρόκειται για την επικαιροποίηση της ομότιτλης έκθεσης του 2012 που είχε παρουσιαστεί και αναλυθεί στη σειρά Μελέτες του HerNet, με αριθμό 4. Η έκθεση αυτή αποτέλεσε υποστηρικτικό εργαλείο προετοιμασίας της τελευταίας συνάντησης των Υπουργών Παιδείας του ΕΧΑΕ που έγινε τον Μάιο του 2015 στο Γερεβάν της Αρμενίας. Όλο το επόμενο κείμενο απορρέει από το ανωτέρω έγγραφο.

Εδώ βέβαια πρέπει να σημειωθεί ότι η περιοδικότητα της έκδοσης δεν δίνει απευθείας συγκριτικό υλικό στο μέτρο που οι δείκτες εξελίσσονται και εναρμονίζονται με τις εποχιακές προτεραιότητες που προκύπτουν.

Η γενική εικόνα

Η έκθεση προσπαθεί να καταγράψει την πρόοδο του ΕΧΑΕ τόσο ως προς τη δομή όσο και ως προς τη χρήση των εργαλείων του.

Όσον αφορά τη δομή, αν και υπάρχει η παραδοχή της προόδου, διαπιστώνεται ότι στην Ευρώπη έχει διαμορφωθεί ένα διπολικό σύστημα πρώτου κύκλου σπουδών (bachelor). Από τη μια, οι χώρες με 3τεις σπουδές και 180 ECTS για το πτυχίο. Από την άλλη, οι χώρες με 4τεις σπουδές και 240 ECTS για το πτυχίο. Μάλιστα, σε μερικές χώρες με επαγγελματικά προγράμματα σπουδών η απονομή πτυχίου γίνεται με 210 ECTS. Στον δεύτερο κύκλο (master) τα δύο τρίτα των προσφερομένων προγραμμάτων ολοκληρώνονται με 120 ECTS. Τα υπόλοιπα, υλοποιούνται με 90, 75 ή 60 ECTS. Ενδιαφέρον στοιχείο είναι η μεγάλη διασπορά που παρουσιάζεται ανάλογα με τη χώρα στο ποσοστό συνέχισης των σπουδών από τον 1^ο στον 2^ο κύκλο. Σε κάποιες χώρες είναι <25% και σε άλλες προσεγγίζει το 100%.

Από την άλλη, η συνολική εικόνα που σχετίζεται με τα εργαλεία του ΕΧΑΕ δείχνει μια σημαντική πρόοδο στην εφαρμογή τους σε 16 συνολικά χώρες. Στην άλλη άκρη, 10 χώρες δεν έχουν, πολλές φορές, αρχίσει την εφαρμογή. Οι υπόλοιπες χώρες βρίσκονται ενδιάμεσα.

Όσον αφορά το **ECTS**, φαίνεται να έχει γενικευτεί η χρήση του ως σύστημα συσσώρευσης και μεταφοράς πιστωτικών μονάδων. Από την άλλη, τα 2/3 των χωρών δεν εφαρμόζουν πλήρως το **παράρτημα διπλώματος**.

Η **φοιτητοκεντρική μάθηση** μοιάζει να αντιμετωπίζει σημαντικές δυσκολίες στην εφαρμογή της αν και υπάρχει σημαντική πρόοδος στην ένταξή της στα προγράμματα σπουδών. Η βασική πηγή δυσκολίας φαίνεται να είναι η χρήση των μαθησιακών αποτελεσμάτων στην φοιτητική αξιολόγηση. Από την άλλη, καταγράφεται έλλειψη αναγνώρισης της σημασίας της αξιολόγησης των φοιτητών για τη διδασκαλία, την αυτόνομη μάθηση και τη χρήση των μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Η **αναγνώριση περιόδων σπουδών** και προσόντων, στα 2/3 των χωρών, βρίσκεται στα χέρια των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Αντίθετα, στο 1/3 των κρατών, υπεύθυνη για την αναγνώριση είναι κάποια κεντρική υπηρεσία. Τέλος, να σημειωθεί ότι και η αυτόματη αναγνώριση των πτυχίων από άλλο κράτων του ΕΧΑΕ έχει σημαντικά προχωρήσει.

Η **διασφάλιση της ποιότητας** έχει κάνει σημαντικά βήματα προόδου στα κράτη του ΕΧΑΕ, τόσο σε επίπεδο κρατών όσο και σε επίπεδο ιδρυμάτων. Έτσι, το ζήτημα έχει μετακινηθεί από το αν υπάρχει ή όχι ένα σύστημα διασφάλισης ποιότητας στο αν το σύστημα αυτό ακολουθεί τα ESG ή όχι.

Στο πλαίσιο του ΕΧΑΕ και της **κοινωνικής διάστασης** της ανώτατης εκπαίδευσης, τα κράτη που συμμετέχουν, έχουν δεσμευτεί ότι η διαφορετικότητα του πληθυσμού τους και η διαφορετική κοινωνική τους προέλευση δεν θα έχουν επίδραση στη συμμετοχή στην ανώτατη εκπαίδευση. Αν και κάποια πρόοδος έχει συντελεστεί είναι σαφές ότι πολλά ακόμα πρέπει να γίνουν ούτως ώστε ο στόχος για ίσες ευκαιρίες σε μια ποιοτική ανώτατη εκπαίδευση μπορέσει να υλοποιηθεί. Αναλυτικότερα, σε ό, τι αφορά το **φύλο** κάποιες ανισότητες έχουν περιοριστεί αλλά στο σύνολο των κρατών του ΕΧΑΕ πολλά ακόμα πρέπει να γίνουν. Οι γυναίκες είναι η πλειονότητα τόσο στους νεοεισερχόμενους φοιτητές όσο και στον πρώτο κύκλο σπουδών σε σχεδόν όλα τα κράτη του ΕΧΑΕ. Στις διδακτορικές σπουδές, η εικόνα είναι διαφοροποιημένη ανάλογα το κράτος. Το βασικό όμως πρόβλημα παραμένει η ανισοκατανομή των φύλων στα επιμέρους επιστημονικά πεδία. Σε πεδία όπως η εκπαίδευση εκπαιδευτικών ή οι κοινωνικές υπηρεσίες οι γυναίκες υπερ-εκπροσωπούνται ενώ σε άλλα όπως η πληροφορική ή η μηχανική συμβαίνει το αντίθετο. Άλλη παράμετρος είναι οι προερχόμενοι από τη μετανάστευση, είτε πρόκειται για την πρώτη γενιά είτε για τα παιδιά τους. Εδώ, σημαντικό πρόβλημα είναι η έλλειψη δεδομένων. Παρόλα αυτά, μοιάζει μάλλον κοινό σημείο ότι η μετανάστευση συνδέεται με μικρότερες πιθανότητες πρόσβασης στην ανώτατη εκπαίδευση. Τέλος, η **κοινωνική προέλευση** εξακολουθεί να παίζει καθοριστικό ρόλο στην πρόσβαση στην ανώτατη εκπαίδευση παρόλο που το 70% των συστημάτων υποστηρίζουν τη διεύρυνση της πρόσβασης. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η μη υλοποίηση της δέσμευσης του Communiqué της Λουβέν (2009) για τη

θέσμιση μετρήσιμων κριτηρίων περιορισμού του ρόλου της κοινωνικής προέλευσης στην πρόσβαση στην ανώτατη εκπαίδευση. Λιγότερο από το 20% των συμμετεχόντων κρατών έχει θεσπίσει τέτοιους μετρήσιμους στόχους. Περισσότερο συχνό είναι το φαινόμενο της συνολικής αύξησης της πρόσβασης. Αυτό συμβαίνει στα 30 από τα 48 κράτη-μέλη. Σε πολλές περιπτώσεις, αυτό συνδέεται με τον στόχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) για να έχουμε το 40% των ηλικιών 30-34 με πτυχίο ανώτατης εκπαίδευσης ως το 2020. Όμως, η συνολική αύξηση της πρόσβασης δεν συνεπάγεται άμεσα και τον περιορισμό της σημασίας της κοινωνικής προέλευσης. Πάντως, το 90% των κρατών παρακολουθεί με κάποιον τρόπο τη σύνθεση του φοιτητικού του πληθυσμού. Βέβαια, αυτό συνήθως αφορά μόνο το φύλο, την ηλικία και τις προγενέστερες σπουδές. Πληροφορίες για πιθανές αναπηρίες, για τη σχέση με τη μετανάστευση ή με δεδομένα για την εργασιακή κατάσταση δεν αποτελούν πολύ συχνά αντικείμενο παρακολούθησης. Όσον αφορά τις **εναλλακτικές πύλες εισόδου** στην ανώτατη εκπαίδευση, η εικόνα μοιάζει στάσιμη. Κυρίως στη Δυτική Ευρώπη υπάρχουν εναλλακτικές προσβάσεις στην ανώτατη εκπαίδευση. Σε 25 όμως περιπτώσεις, η πρόσβαση εξακολουθεί να γίνεται ως συνέχεια της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ως απόρροια, για την περίπτωση της **αναγνώρισης της προγενέστερης μη τυπικής και άτυπης μάθησης** δεν έχουν γίνει σημαντικά βήματα. Συνεχίζοντας, είναι σημαντικό ότι σχεδόν όλες οι χώρες που δίνουν σχετικά στοιχεία διαθέτουν πλέον **γραφεία επαγγελματικού προσανατολισμού** και συμβουλευτικής, ενώ και 2 στις 3 χώρες διαθέτουν πλέον κάποιο είδος **ψυχολογικής καθοδήγησης** των φοιτητών. Επίσης, ειδικές υπηρεσίες για **άτομα με αναπηρίες** υπάρχουν σε αρκετές χώρες. Παρόλα αυτά, τα διαθέσιμα στοιχεία δεν επιτρέπουν την εκτίμηση της ποιότητας και αποτελεσματικότητας αυτών των υπηρεσιών. Τέλος, τα δίδακτρα και τα συστήματα οικονομικής στήριξης παρέμειναν σταθερά. Όμως, το ποσοστό των φοιτητών που πληρώνει δίδακτρα κυμαίνεται από 0 ως 100%! Το δε ποσό κυμαίνεται επίσης από το μηδέν έως το μέσο ατομικό εισόδημα μιας χώρας. Κατά κανόνα οι φοιτητές του πρώτου κύκλου λαμβάνουν μεγαλύτερη βοήθεια από ότι οι φοιτητές του δεύτερου κύκλου. Η γενική εικόνα για τους φοιτητές τρίτου κύκλου είναι εξαιρετικά διαφοροποιημένη στις χώρες του EXAE.

Η **διά βίου μάθηση** παραμένει μια μεγάλη πρόκληση. Παρά την τεράστια κοινωνική και οικονομική ανάγκη για την προώθησή της είναι ακόμα εξαιρετικά δύσκολο να διακρίνει κανείς αλλαγές στη δομή που να συνδέονται άμεσα με την προώθηση της διά βίου μάθησης. Περισσότερο, μοιάζει τα ιδρύματα να προσπαθούν να εντάξουν τις νέες ανάγκες στις υπάρχουσες δομές. Παρόλα αυτά η διά βίου μάθηση είναι αναγνωρισμένη αποστολή της ανώτατης εκπαίδευσης στις περισσότερες χώρες του EXAE. Όσον αφορά τη χρηματοδότησή της, η κατάσταση είναι πολυπρισματική. Στις περισσότερες χώρες το μεγαλύτερο κομμάτι της χρηματοδότησης προέρχεται από δημόσιες πηγές και συμπληρωματικά από τους φοιτούντες και τις επιχειρήσεις. Καταληκτικά, η διά βίου μάθηση είναι σπανίως καλά οριοθετημένη σε επιχειρησιακούς όρους στα κράτη του EXAE.

Όσον αφορά τις **εκροές και την απασχολησιμότητα**, φαίνεται ότι η παρακολούθηση της ανώτατης εκπαίδευσης αυξάνεται. Όμως, πολλοί φοιτητές εξακολουθούν να εγκαταλείπουν τις σπουδές τους. Παρά τις δυσκολίες σύγκρισης και τις προκλήσεις που θέτουν μοιάζει το ποσοστό ολοκλήρωσης των σπουδών να κυμαίνεται από 48 έως 88%. Το βασικό πρόβλημα φαίνεται να εστιάζεται στους φοιτητές του πρώτου κύκλου ενώ ελάχιστες χώρες συγκεντρώνουν στοιχεία για το ποσοστό επιτυχίας των υπο-εκπροσωπούμενων ομάδων. Τέλος, φαίνεται ότι η οικονομική κρίση έχει επιδράσει σημαντικά στις επαγγελματικές προοπτικές των αποφοίτων. Μάλιστα, η ανεργία μεταξύ των αποφοίτων ανώτατης εκπαίδευσης αυξάνεται περισσότερο από τα άλλα επίπεδα σπουδών ενώ και τα οικονομικά τους προνόμια μειώνονται. Επιπλέον, μοιάζει ότι οι άνδρες έχουν λιγότερες επιπτώσεις από την κρίση σε σχέση με τις γυναίκες. Όλα τα προηγούμενα θέτουν το ζήτημα της αναθεώρησης του ζητήματος της απασχολησιμότητας των αποφοίτων ανώτατης εκπαίδευσης. Έτσι, οι έρευνες σε πτυχιούχους έχουν αυξηθεί με στόχο τη βελτίωση της απασχολησιμότητάς τους.

Τελειώνοντας, τα κράτη του EXAE παρουσιάζουν διαφοροποιημένη εικόνα σχετικά με την **κινητικότητα και τη διεθνοποίηση**. Αν και οι περισσότερες χώρες στηρίζουν τη διεθνοποίηση στα επίσημα κείμενά τους περισσότερες από τις μισές δεν έχουν εθνική πολιτική διεθνοποίησης. Το ίδιο ισχύει και για τα ιδρύματα σε πολλές χώρες. Γενικά, αν και η τάση διεθνοποίησης αυξάνεται η έλλειψη χρηματοδότησης και οι

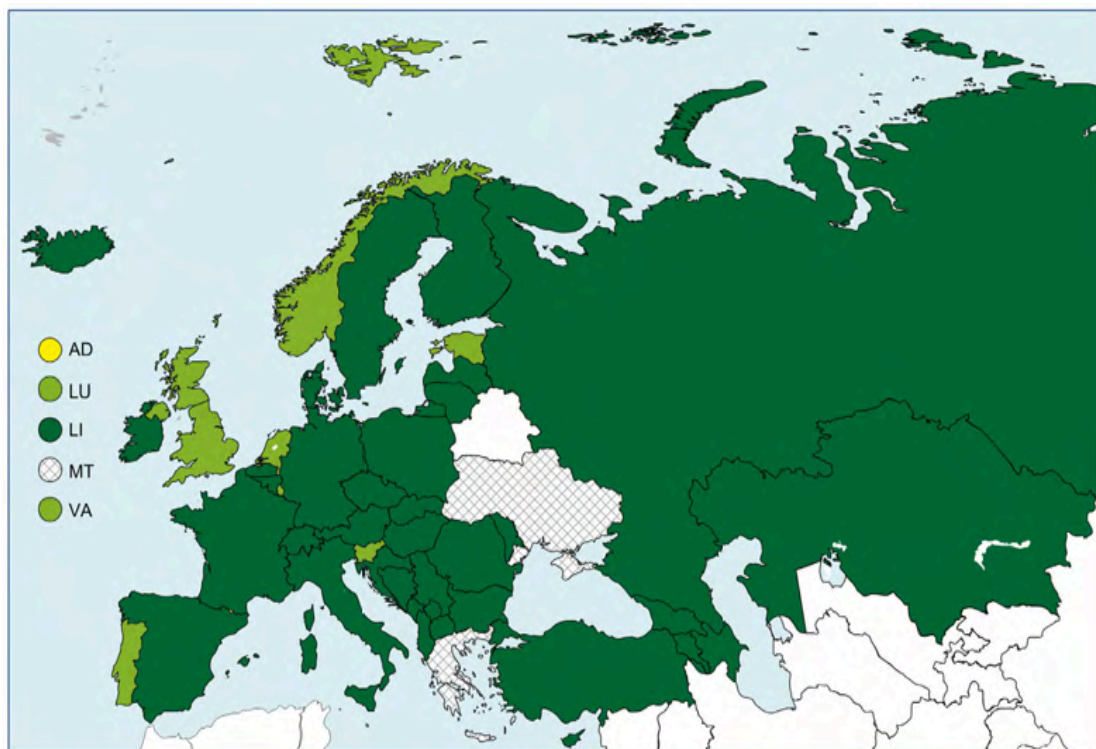
ανελαστικές νομοθετικές ρυθμίσεις δυσκολεύουν την ανάπτυξή της σε μερικές χώρες. Η κινητικότητα, αν και αυξήθηκε ελαφρά από το 2012, παραμένει υπόθεση μιας μειονότητας φοιτητών ενώ η κινητικότητα των υπο-εκπροσωπούμενων ομάδων δεν δέχεται την απαιτούμενη προσοχή.

Η θέση της Ελλάδας

Στη συνέχεια θα εξεταστούν οι εξελίξεις που αφορούν την Ελλάδα, με βάση τους 13 δείκτες ελέγχου της εφαρμογής του ΕΧΑΕ στα κράτη μέλη του.

1^{ος} Δείκτης: Εφαρμογή του πρώτου και δεύτερου κύκλου

Η γενική εικόνα είναι η επόμενη (σελ.50). Συνεπώς, η εφαρμογή θεωρείται γενικευμένη.

Αναλυτικότερα:

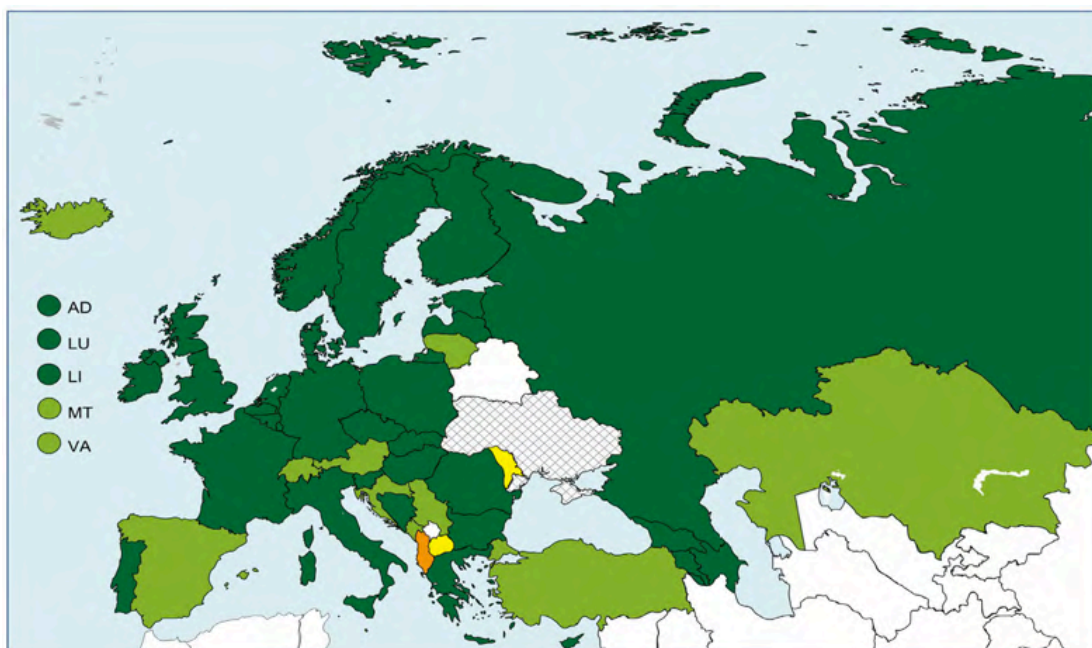
	2015	2012
Τουλάχιστον το 90% των φοιτητών βρίσκονται στον 1 ^ο ή στον 2 ^ο κύκλο σπουδών με βάση τις προβλέψεις της Μπολόνια	37	26
70-89% των φοιτητών βρίσκονται στον 1 ^ο ή 2 ^ο κύκλο με βάση τις προβλέψεις της Μπολόνια	9	13
50-69% των φοιτητών βρίσκονται στον 1ο ή 2ο κύκλο με βάση τις προβλέψεις της Μπολόνια	1	2
25-49% των φοιτητών βρίσκονται στο 1ο και 2ο κύκλο με βάση τις προβλέψεις της Μπολόνια	0	4
<25% φοιτητών βρίσκονται στον 1ο ή 2ο κύκλο με βάση τις προβλέψεις της Μπολόνια) ή η νομοθεσία μόλις ψηφίστηκε αλλά δεν έχει ακόμα εφαρμοστεί	0	2
Χωρίς στοιχεία	3	1

Με βάση τα προσφερόμενα στοιχεία, η Ελλάδα μαζί με άλλες δύο χώρες δεν ταξινομούνται στο μέτρο που δεν δίνουν τα απαραίτητα στοιχεία. Οι υπόλοιπες χώρες φαίνεται να έχουν προχωρήσει σημαντικά στην υλοποίηση των δύο κύκλων σπουδών με βάση τους κανόνες της Μπολόνια.

Σχόλιο: Προκαλεί προβληματισμό γιατί η Ελλάδα δεν δίνει στοιχεία. Η αμηχανία ίσως οφείλεται στο ότι ο 1^{ος} κύκλος σπουδών είναι 4^{ους} διάρκειας με 240 ECTS και ο δεύτερος κύκλος 2, 3 ή 4 εξαμήνων διάρκειας, από 60 έως 120 ECTS

2^ο Δείκτης: Πρόσβαση στον επόμενο κύκλο

Η γενική εικόνα είναι η επόμενη (σελ.59). Συνεπώς, η εφαρμογή θεωρείται γενικευμένη.

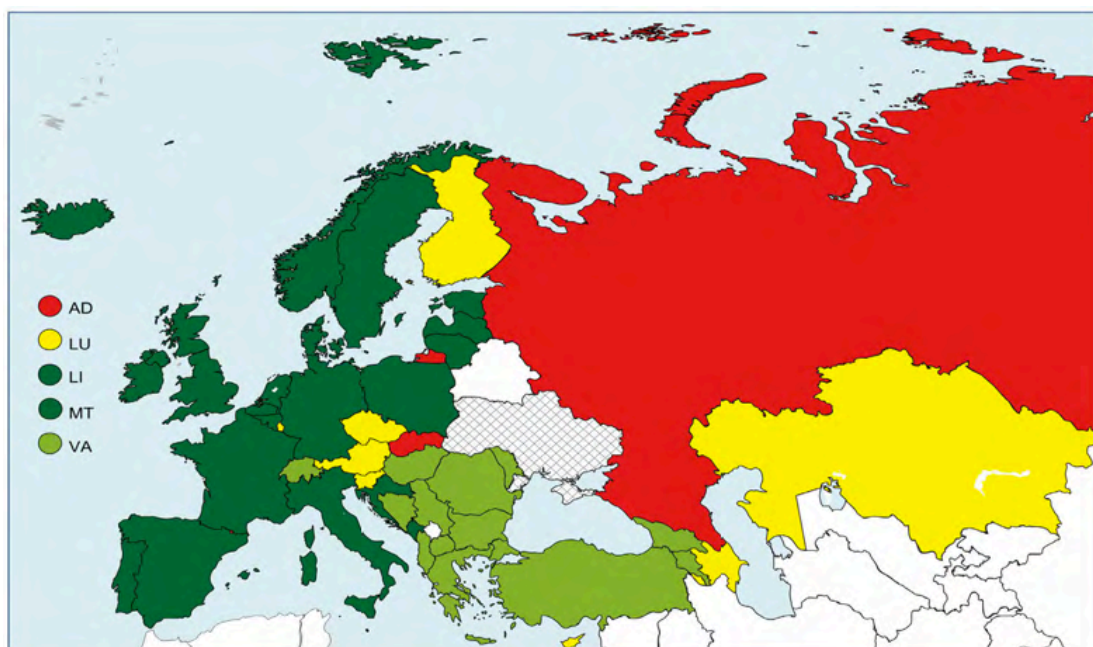
Αναλυτικότερα:

	2015	2012
Όλα τα πτυχία του πρώτου κύκλου δίνουν πρόσβαση στον δεύτερο κύκλο και όλα τα δεύτερου κύκλου δίνουν πρόσβαση σε τουλάχιστον ένα πρόγραμμα τρίτου κύκλου χωρίς μείζονα προβλήματα μετάβασης	33	37
Υπάρχουν κάποια (λιγότερο από 25%) προγράμματα 1ου κύκλου που δεν δίνουν πρόσβαση στον δεύτερο κύκλο, ή κάποια προγράμματα 2ου κύκλου που δεν δίνουν πρόσβαση στον 3ο κύκλο	12	9
Υπάρχουν κάποια (λιγότερο από 25%) προγράμματα 1ου κύκλου που δεν δίνουν πρόσβαση στον δεύτερο κύκλο και κάποια προγράμματα 2ου κύκλου που δεν δίνουν πρόσβαση στον 3ο κύκλο	2	1
Σημαντικός αριθμός (25-50%) προγραμμάτων του 1ου και/ή του 2ου κύκλου δεν δίνει πρόσβαση στον επόμενο κύκλο	1	0
Τα περισσότερα (πάνω από 50%) των προγραμμάτων του 1ου και/ή του 2ου κύκλου δεν δίνουν πρόσβαση στον επόμενο κύκλο	0	0
Χωρίς στοιχεία	1	2

Με βάση τα προσφερόμενα στοιχεία, η Ελλάδα βρίσκεται μαζί με τις περισσότερες χώρες στην 1^η κατηγορία με πλήρη εφαρμογή του δείκτη.

3ος Δείκτης: Εφαρμογή του εθνικού πλαισίου προσόντων (2013/14)

Η γενική εικόνα είναι η επόμενη (σελ.67). Συνεπώς, ο δείκτης θεωρείται υπό ανάπτυξη, με τις περισσότερες χώρες της Δυτικής Ευρώπης να προηγούνται.

Αναλυτικότερα:

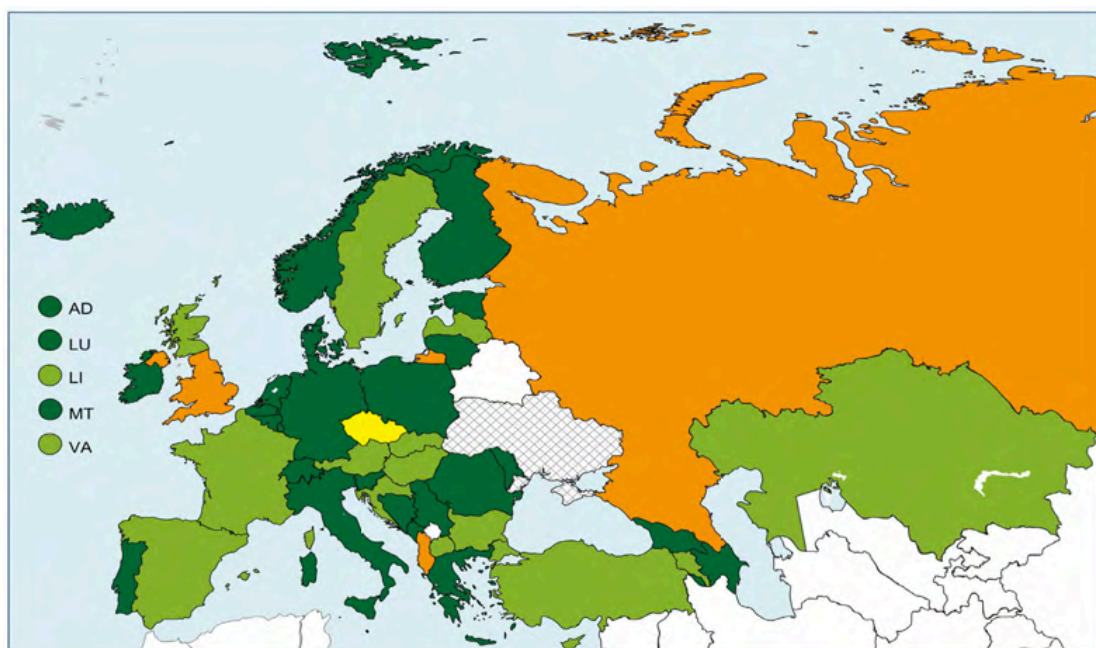
	2015	2012
Βήμα 10ο: το πλαίσιο έχει αυτοαξιολογηθεί ως συμβατό με το αντίστοιχο ευρωπαϊκό)	24	10
Βήμα 7-9ο: 9ο, τα προσόντα έχουν ενταχθεί στο εθνικό πλαίσιο προσόντων (ΕΠΠ), 8ο, τα προγράμματα σπουδών ξανασχεδιάστηκαν στη βάση των μαθησιακών αποτελεσμάτων που περιλαμβάνονται στο ΕΠΠ, 7ο, η εφαρμογή του ΕΠΠ έχει ξεκινήσει με συμφωνία για το ρόλο και την ευθύνη των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, της/των αρχής/ών διασφάλισης ποιότητας και άλλων φορέων)	14	13
5-6ο: 6ο, το ΕΠΠ υιοθετήθηκε νομικά ή με άλλο τρόπο σε κεντρικό πολιτικό επίπεδο, 5ο, Διαβούλευση/ εθνική συζήτηση έχει γίνει και ο σχεδιασμός του ΕΠΠ έχει συμφωνηθεί μεταξύ των εμπλεκόμενων πλευρών)	7	18
Βήμα 4ο: τα επίπεδα ως προς τη δομή, τα μαθησιακά αποτελέσματα και τις πιστωτικές μονάδες έχουν συμφωνηθεί)	0	2
Βήμα 1-3ο: 3ο, η διαδικασία για το ΕΠΠ έχει σχεδιαστεί με καθορισμένους κοινωνικούς εταίρους και επιτροπές, 2ο, οι στόχοι του ΕΠΠ έχουν συμφωνηθεί και καθοριστεί, 1ο, απόφαση για την εκκίνηση της διαδικασίας έχει ληφθεί από την εθνική αρχή που είναι υπεύθυνη για την ανώτατη εκπαίδευση και/ή το υπουργείο)	3	4
Χωρίς στοιχεία	1	1

Ο 3^{ος} δείκτης σε σχέση με τους δύο πρώτους είναι διαφοροποιημένος. Ουσιαστικά μόνο οι μισές χώρες τον έχουν υλοποιήσει. Βέβαια, εδώ χρειάζεται μια παρατήρηση στο μέτρο που εκείνες οι χώρες που τον έχουν ολοκληρώσει φαίνεται να είναι οι χώρες της Δυτικής και Βόρειας Ευρώπης. Η Ελλάδα βρίσκεται στις χώρες που έχουν προχωρήσει την υλοποίησή του αλλά δεν την έχουν ολοκληρώσει.

Σχόλιο: Η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα της ΕΕ που δεν έχει πιστοποιήσει το Εθνικό της Πλαίσιο Προσόντων. Αν δεν το πετύχει σύντομα θα έχει ίσως προβλήματα με την κινητικότητα των πτυχιούχων της.

4^{ος} Δείκτης: Εφαρμογή του ECTS (2913/14)

Η γενική εικόνα είναι η επόμενη (σελ.69). Συνεπώς, ο δείκτης θεωρείται υπό ανάπτυξη. Μάλιστα εδώ, υπάρχουν μεγάλες χώρες της Δυτικής Ευρώπης που έχουν σημαντικά προβλήματα υλοποίησης.

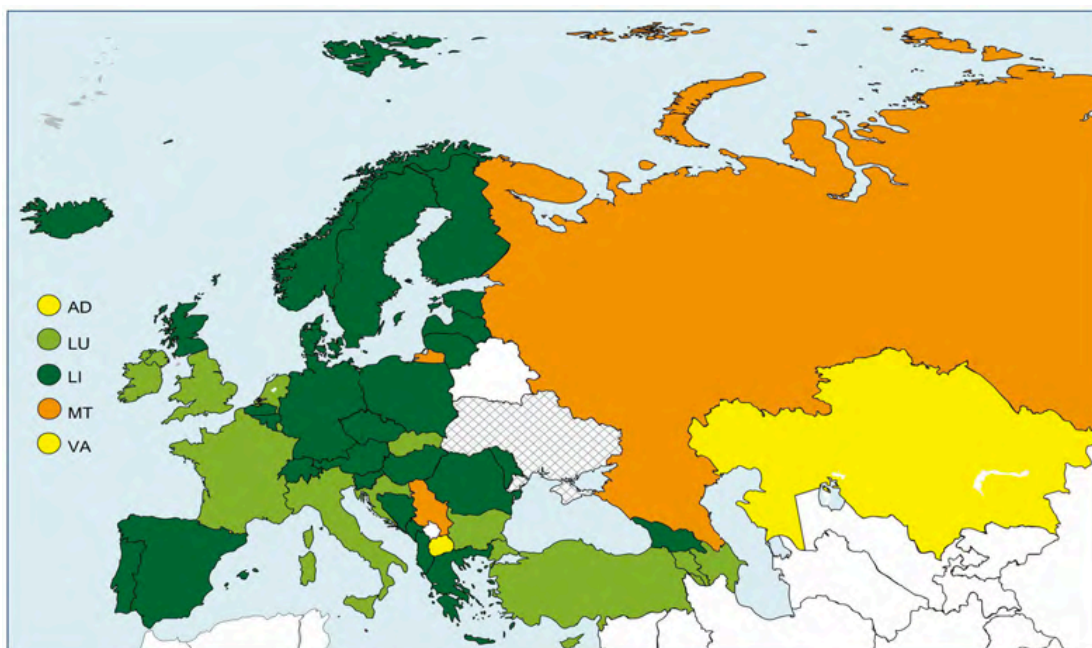
Αναλυτικότερα:

	2015	2012
Τα ECTS εφαρμόζονται σε όλες τις δραστηριότητες όλων των προγραμμάτων ανώτατης εκπαίδευσης, και είναι μεταβιβάσιμα και συσσωρεύσιμα. Τα ECTS είναι συνδεδεμένα με τα μαθησιακά αποτελέσματα	27	23
Τα ECTS εφαρμόζονται σε όλες τις δραστηριότητες περισσότερο του 75% των προγραμμάτων σπουδών της ανώτατης εκπαίδευσης και είναι μεταβιβάσιμα, συσσωρεύσιμα και συνδεδεμένα με τα μαθησιακά αποτελέσματα ή ένα σύστημα μονάδων υπάρχει για όλες τις δραστηριότητες όλων των προγραμμάτων ανώτατης εκπαίδευσης, συμβατό με το ECTS με μεταβιβάσιμες, συσσωρεύσιμες και συνδεδεμένες με μαθησιακά αποτελέσματα μονάδες	17	11
Τα ECTS εφαρμόζονται στο 50-75% όλων των δραστηριοτήτων όλων των προγραμμάτων σπουδών ανώτατης εκπαίδευσης και είναι συνδεδεμένα με μαθησιακά αποτελέσματα ή στα ίδια ποσοστά εφαρμογής τα ECTS είναι μεταβιβάσιμα και μεταφερόμενα αλλά δεν είναι συνδεδεμένα με μαθησιακά αποτελέσματα	0	10
Τα ECTS εφαρμόζονται σε λιγότερο από το 49% των προγραμμάτων σπουδών ανώτατης εκπαίδευσης ή ένα εθνικό σύστημα μονάδων υπάρχει αλλά δεν είναι πλήρως εναρμονισμένο με τα ECTS	3	3
Τα ECTS εφαρμόζονται σε λιγότερο από το 49% των προγραμμάτων σπουδών ανώτατης εκπαίδευσης ή τα ECTS εφαρμόζονται σε όλα τα προγράμματα ανώτατης εκπαίδευσης αλλά μόνο ως μεταφερόμενα.	0	0
Χωρίς στοιχεία		

Ο 4^{ος} δείκτης φαίνεται να εφαρμόζεται πλήρως σε κάτι περισσότερο από τις μισές χώρες του EXAE. Η Ελλάδα μοιάζει να εφαρμόζει το σύστημα των ECTS πλήρως.

5^{ος} Δείκτης: Εφαρμογή του παραρτήματος διπλώματος (2013/14)

Η γενική εικόνα είναι η επόμενη (σελ.75). Συνεπώς, ο δείκτης φαίνεται να βρίσκεται σε φάση γενικευμένης εφαρμογής, αν και αρκετές μεγάλες χώρες δεν τον εφαρμόζουν πλήρως.

Αναλυτικότερα:

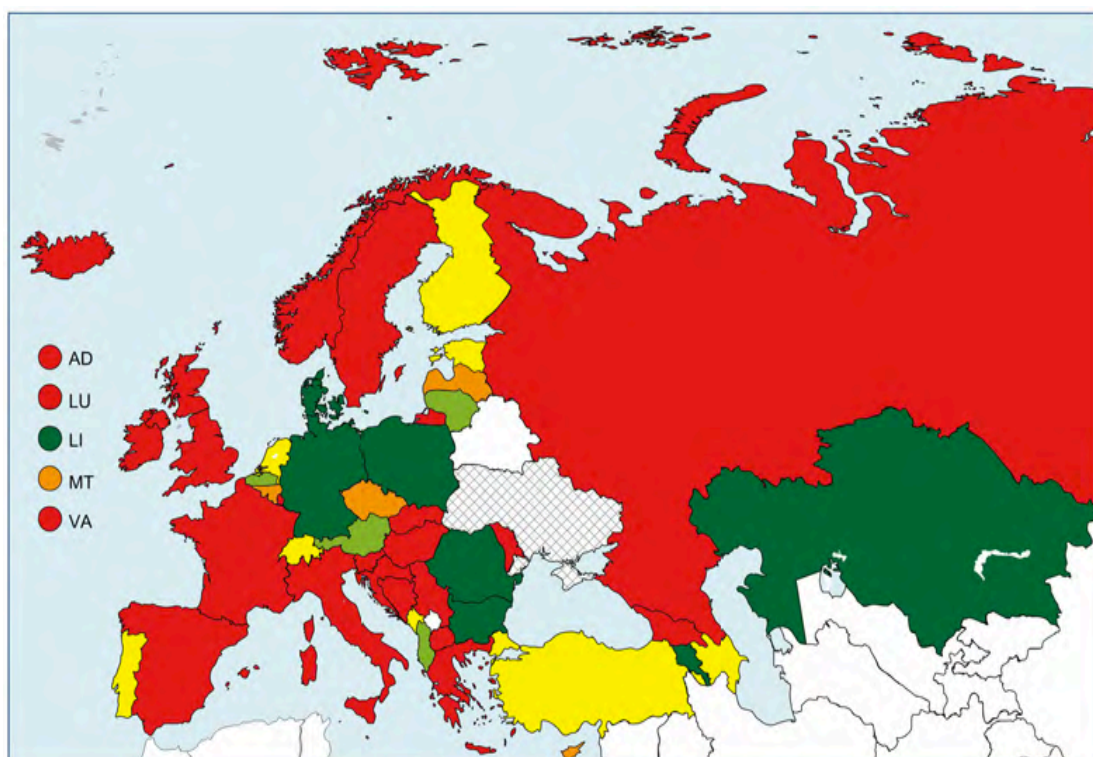
	2015	2012
Κάθε πτυχιούχος λαμβάνει ένα παράρτημα διπλώματος στη φόρμα της ΕΕ/του Συμβουλίου της Ευρώπης (ΣτΕ)/Ουνέσκο και σε μια ευρέως διαδεδομένη γλώσσα της Ευρώπης, αυτόματα και χωρίς κόστος.	28	25
Κάθε πτυχιούχος λαμβάνει μετά από αίτησή του ένα παράρτημα διπλώματος στη φόρμα της ΕΕ/ΣτΕ/Ουνέσκο και σε μια ευρέως διαδεδομένη γλώσσα της Ευρώπης, αυτόματα και χωρίς κόστος.	13	14
Ένα παράρτημα διπλώματος στη φόρμα ΕΕ/ΣτΕ/Ουνέσκο σε μια ευρέως διαδεδομένη γλώσσα της Ευρώπης δίνεται σε μερικούς πτυχιούχους ή από μερικά προγράμματα σπουδών χωρίς κόστος	4	5
Ένα παράρτημα διπλώματος στη φόρμα της ΕΕ/ΣτΕ/Ουνέσκο και σε μια ευρέως διαδεδομένη γλώσσα της Ευρώπης δίνεται σε μερικούς πτυχιούχους ή σε μερικά προγράμματα με κόστος	3	3
Συστηματική χρήση του παραρτήματος διπλώματος στη φόρμα της ΕΕ/ΣτΕ/Ουνέσκο σε μια ευρέως διαδεδομένη γλώσσα της Ευρώπης δεν έχει ακόμα ξεκινήσει	0	0
Χωρίς στοιχεία	1	2

Με βάση τα στοιχεία που παρουσιάζονται το παράρτημα διπλώματος βρίσκεται σε φάση προχωρημένης αλλά όχι πλήρους εφαρμογής. Η Ελλάδα μοιάζει να το εφαρμόζει πλήρως.

6^{ος} Δείκτης: Εφαρμογή της ανοικτότητας της διασυνοριακής δράσης διασφάλισης της ποιότητας με βάση τις Αρχές που είναι εγγεγραμμένες στο EQAR

Ο δείκτης αυτός έχει να κάνει με τη δυνατότητα μιας δημοσίας ή ιδιωτικής Αρχής διασφάλισης ποιότητας, που είναι εγγεγραμμένη στον ευρωπαϊκό κατάλογο πιστοποιημένων Αρχών (EQAR), να κάνει αξιολογήσεις σε χώρα διαφορετική από εκείνη της ίδρυσής της. Η γενική εικόνα είναι η επόμενη (σελ.96). Συνεπώς, ο δείκτης δεν φαίνεται να υλοποιείται.

Αναλυτικότερα:

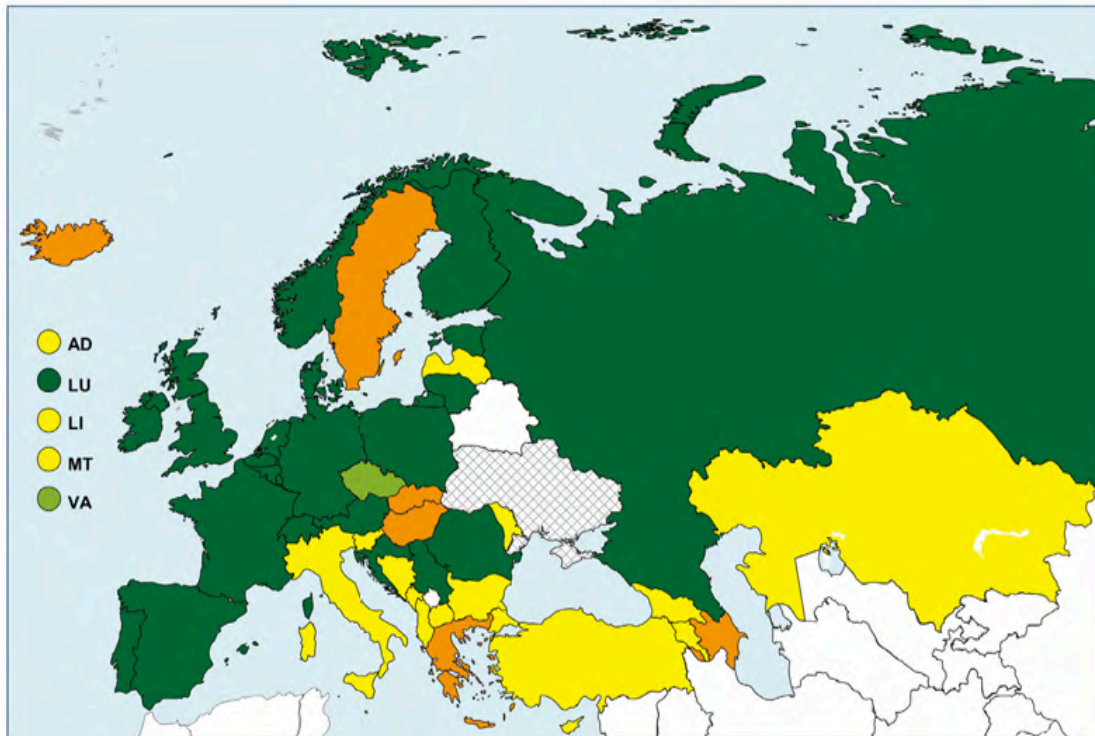
	2015
Όλα τα προγράμματα ή τα ιδρύματα μπορούν να επιλέξουν μια ξένη Αρχή διασφάλισης ποιότητας για να υλοποιήσουν την υποχρέωσή τους για εξωτερική αξιολόγηση, με σεβασμό στις εθνικές απαιτήσεις. Η εγγραφή στο EQAR χρησιμοποιείται ως κριτήριο για Αρχές που επιτρέπεται να κάνουν διασυννοριακές αξιολογήσεις/πιστοποιήσεις ή audit	8
Σε μερικές περιπτώσεις μπορεί να συμβεί το προηγούμενο	4
Σε μερικές ή όλες τις περιπτώσεις μπορεί να επιλεγεί μια ξένη Αρχή αλλά η εγγραφή της στο EQAR δεν αποτελεί κριτήριο επιλογής της	8
Συζητήσεις έχουν αρχίσει για την υιοθέτηση ενός νομικού πλαισίου που θα επιτρέπει τη χρησιμοποίηση Αρχών εγγεγραμμένων στο EQAR στην αξιολόγηση ιδρυμάτων στο πλαίσιο της χώρας	5
Ιδρύματα και προγράμματα δεν μπορούν να αξιολογηθούν από ξένη Αρχή.	23
Χωρίς στοιχεία	

Ο νέος αυτός δείκτης φαίνεται να απορρίπτεται από την πλειονότητα των κρατών του ΕΧΑΕ. Στην πλειονότητα αυτή συμμετέχει και η Ελλάδα.

Σχόλιο: Ο δείκτης αυτός είναι νέος και συζητήσιμος για δύο λόγους. Πρώτον, αν είναι δόκιμο ένα ανώτατο ίδρυμα ή πρόγραμμα σπουδών ανώτατης εκπαίδευσης να αξιολογείται από μια ξένη Αρχή. Δεύτερον, είναι περισσότερο συζητήσιμο όταν η ξένη αυτή αρχή είναι ιδιωτική. Έχει ενδιαφέρον ότι στη μεν ENQA δίνονται δεκτές μόνο εθνικές Αρχές, στο EQAR της ENQA εγγράφονται και ιδιωτικές αρχές διασφάλισης ποιότητας.

7^{ος} Δείκτης: Επίπεδο ανάπτυξης ενός εξωτερικού συστήματος διασφάλισης ποιότητας (2013/14)

Η γενική εικόνα είναι η επόμενη (σελ.98). Φαίνεται ότι η υλοποίηση του δείκτη έχει προχωρήσει σημαντικά αν και ακόμα υπάρχουν αρκετές χώρες που δεν τον έχουν πλήρως εφαρμόσει.

Αναλυτικότερα:

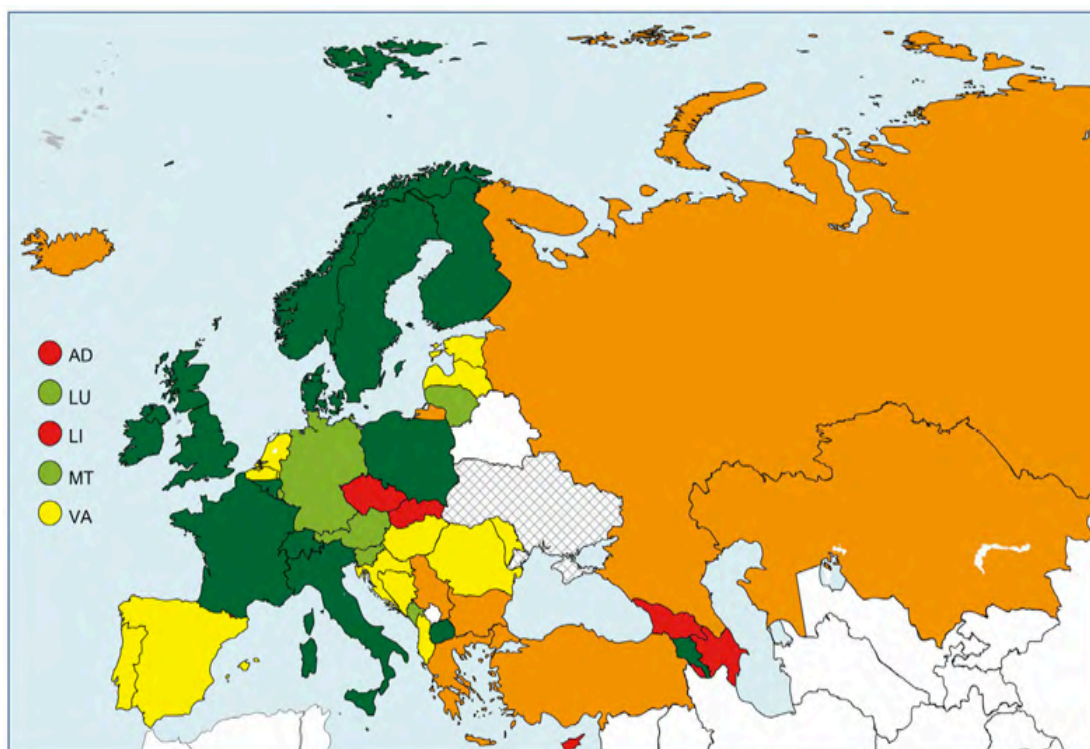
	2015	2012
Ένα πλήρως λειτουργικό σύστημα είναι σε λειτουργία. Η/οι Αρχή/ες έχει/ουν επιτυχώς αξιολογηθεί για την εφαρμογή των ESG. Το σύστημα διασφάλισης ποιότητας εφαρμόζεται σε όλα τα ιδρύματα και/ή προγράμματα και καλύπτει τα εξής βασικά στοιχεία: διδασκαλία, υποστηρικτικές υπηρεσίες για φοιτητές και εσωτερικό σύστημα διασφάλισης ποιότητας	23	18
Ένα πλήρως λειτουργικό σύστημα διασφάλισης ποιότητας βρίσκεται σε λειτουργία. Το σύστημα αυτό έχει επιτυχώς αξιολογηθεί ως προς την εφαρμογή των ESG. Το σύστημα αυτό εφαρμόζεται σε όλα τα ιδρύματα και/ή τα προγράμματα σπουδών και καλύπτει κάποια από τα βασικά στοιχεία.	2	6
Ένα σύστημα διασφάλισης ποιότητας βρίσκεται σε λειτουργία. Δεν έχει αξιολογηθεί ως προς την εφαρμογή των ESG. Το σύστημα εφαρμόζεται σε κάθε ίδρυμα και πρόγραμμα και καλύπτει τα βασικά στοιχεία ή το ένα σύστημα βρίσκεται σε λειτουργία έχει αξιολογηθεί θετικά ως προς τα ESG αλλά δεν περιλαμβάνει όλα τα βασικά στοιχεία	17	17
Ένα σύστημα διασφάλισης ποιότητας λειτουργεί. Το σύστημα αυτό δεν έχει αξιολογηθεί ως προς τα ESG. Το σύστημα αυτό εφαρμόζεται σε όλα τα ιδρύματα και/ή προγράμματα σπουδών αλλά καλύπτει μόνο εν μέρει τα βασικά στοιχεία	6	6
Ένα σύστημα διασφάλισης ποιότητας βρίσκεται σε λειτουργία. Το σύστημα δεν έχει αξιολογηθεί ως προς τα ESG. Το σύστημα αυτό εφαρμόζεται σε κάποια ιδρύματα και/ή προγράμματα και καλύπτει μόνο εν μέρει τα βασικά στοιχεία	0	0
Χωρίς στοιχεία		

Ο δείκτης αυτό εμφανίζεται ώριμος στο βαθμό που σε κάθε περίπτωση υπάρχει μια Αρχή διασφάλισης ποιότητας. Παρόλα αυτά, η πλήρης εφαρμογή του γίνεται στις μισές –περίπου- χώρες του ΕΧΑΕ. Η Ελλάδα εμφανίζεται στις έξι (6) χώρες με τη μικρότερη ανάπτυξη του δείκτη.

Σχόλιο: Τα στοιχεία του δείκτη για την Ελλάδα είναι ξεπερασμένα στο βαθμό που τον Ιούνιο του 2015, η ΑΔΙΠ έγινε δεκτή ως πλήρες μέλος της ΕΝQA μετά από την θετική της αξιολόγηση τον Φεβρουάριο του 2016 από επιτροπή της ΕΝQA.

8^{ος} Δείκτης: Επίπεδο φοιτητικής συμμετοχής στην εξωτερική αξιολόγηση του συστήματος ανώτατης εκπαίδευσης (2013/14)

Η γενική εικόνα είναι η επόμενη (σελ.101). Κατά συνέπεια, φαίνεται ότι δεν υφίσταται μια γενικευμένη υλοποίηση του δείκτη.

Αναλυτικότερα:

	2015	2012
Σε όλες τις αξιολογήσεις, οι φοιτητές συμμετέχουν και στα 5 επίπεδα: α) στη δομή διακυβέρνησης της εθνικής αρχής διασφάλισης ποιότητας, β) ως πλήρη μέλη ή παρατηρητές των εξωτερικών αξιολογήσεων, γ) στην προετοιμασία της αυτο-αξιολόγησης, δ) στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για την εξωτερική αξιολόγηση και ε) σε διαδικασίες follow-up.	23	18
Φοιτητική συμμετοχή στα 4 από τα 5 επίπεδα	2	6
Φοιτητική συμμετοχή στα 3 από τα 5 επίπεδα	17	17
Φοιτητική συμμετοχή στα 2 από τα 5 επίπεδα	6	6
Φοιτητική συμμετοχή σε 1 από τα 5 επίπεδα	0	0
Χωρίς στοιχεία		

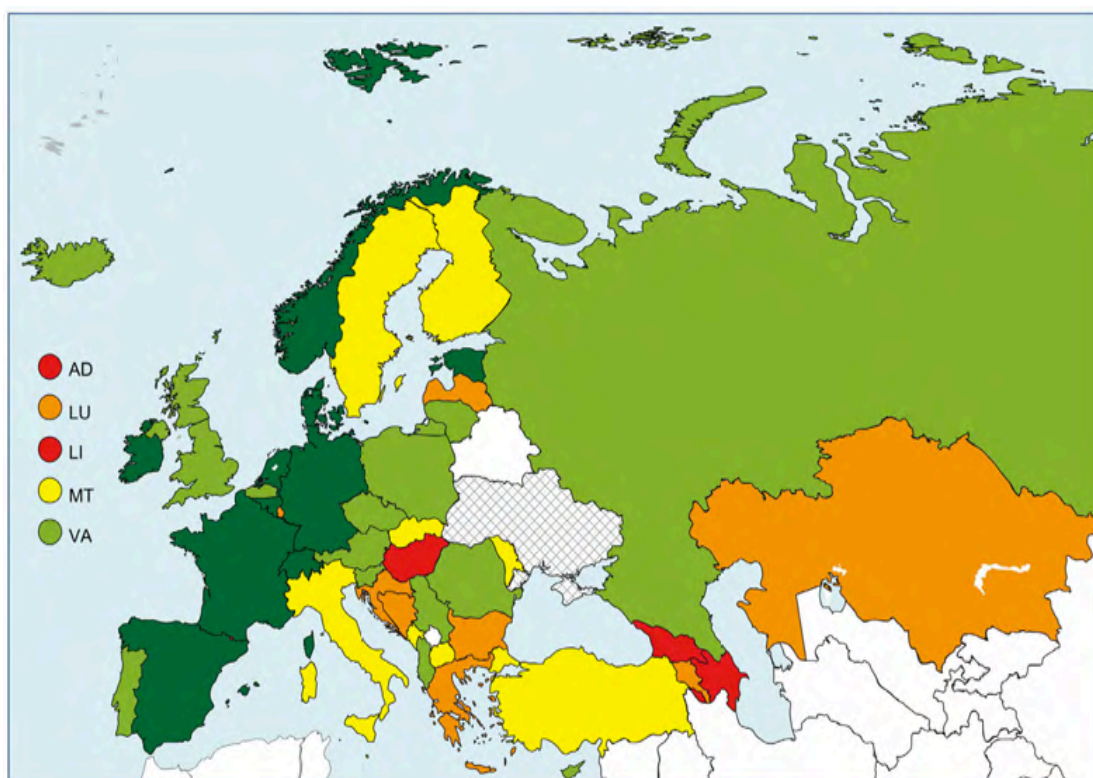
Η υλοποίηση του δείκτη αυτού μοιάζει να αντιμετωπίζει σημαντικές αντιστάσεις στις περίπου μισές χώρες του ΕΧΑΕ. Η Ελλάδα εμφανίζεται στην προ-τελευταία κατηγορία μαζί με άλλες 5 χώρες όπου η φοιτητική συμμετοχή περιορίζεται σε 2 από τα 5 επίπεδα.

Σχόλιο: Στην Ελλάδα, προβλέπεται η φοιτητική συμμετοχή στο ΔΣ της ΑΔΙΠ. Παρόλα αυτά, λόγω των εσωτερικών τους προβλημάτων, οι Έλληνες φοιτητές δεν έχουν στείλει εκπροσώπους (έναν από τα πανεπιστήμια και έναν από τα ΤΕΙ). Όσον αφορά τα 4 άλλα επίπεδα: β) ο Νόμος δεν προβλέπει τη συμμετοχή φοιτητών στις εξωτερικές αξιολογήσεις ούτε ως μελών της επιτροπής ούτε ως παρατηρητών, γ) οι φοιτητές έχουν δικαίωμα συμμετοχής τόσο στις ΟΜΕΑ όσο και στις ΜΟΔΙΠ, συνεπώς μπορούν να συμμετέχουν στην προετοιμασία της αυτο-αξιολόγησης. Αν το πράττουν ή όχι είναι συζητήσιμο, δ) θεωρητικά η συμμετοχή στη ΜΟΔΙΠ διασφαλίζει τη συμμετοχή τους στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για την

εξωτερική αξιολόγηση. Αν αυτό υλοποιείται είναι θέμα προς συζήτηση, ε) οι διαδικασίες follow-up συνδέονται με την επαναληψιμότητα της αξιολογητικής διαδικασίας. Στην Ελλάδα δεν έχουμε φτάσει ακόμα σε φάση επανάληψης μιας διαδικασίας. Επιπλέον, οι συνεχείς αλλαγές της νομοθεσίας δεν διευκολύνουν την επαναληψιμότητα των διαδικασιών.

9^{ος} Δείκτης: Επίπεδο διεθνούς συμμετοχής στην εξωτερική διασφάλιση ποιότητας (2013/14)

Η γενική εικόνα είναι η επόμενη (σελ.102). Κατά συνέπεια, φαίνεται ότι δεν υφίσταται μια γενικευμένη υλοποίηση του δείκτη.

Αναλυτικότερα:

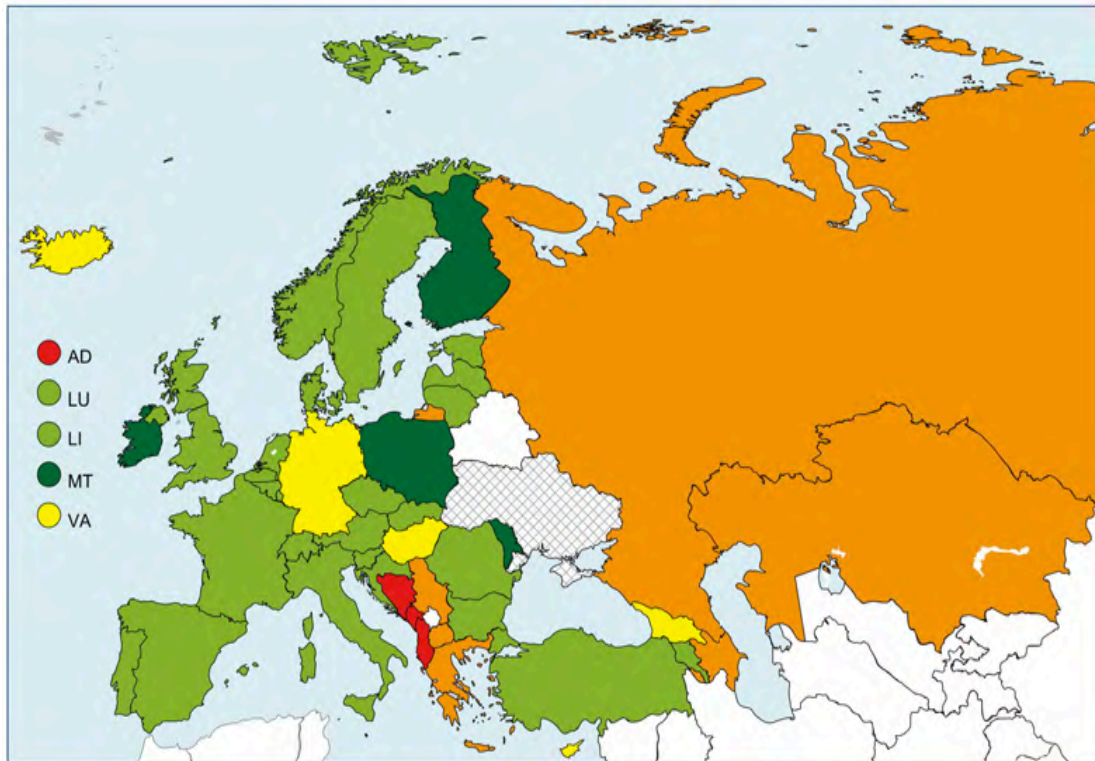
	2015	2012
Σε κάθε περίπτωση τα 4 στοιχεία υπάρχουν: α) οι Αρχές είναι πλήρη μέλη της ENQA και ή μέλη του EQAR, β) διεθνείς εμπειρογνώμονες συμμετέχουν στο διοικητικό συμβούλιο της Αρχής διασφάλισης ποιότητας, γ) διεθνείς εμπειρογνώμονες συμμετέχουν ως μέλη ή παρατηρητές στις επιτροπές αξιολόγησης, δ) διεθνείς εμπειρογνώμονες συμμετέχουν στις διαδικασίες follow-up	10	8
3 από τα 4 στοιχεία υφίστανται	16	11
2 από τα 4 στοιχεία υφίστανται	9	10
1 από τα 4 στοιχεία υφίστανται	8	11
Δεν υπάρχει διεθνή συμμετοχή	5	7
Χωρίς στοιχεία		

Ο δείκτης αυτός φαίνεται να αντιμετωπίζει δυσκολίες υλοποίησης. Η Ελλάδα εμφανίζεται να υλοποιεί 1 από τα 4 στοιχεία μαζί με άλλες 7 χώρες.

Σχόλιο: Η Ελλάδα είναι πλέον πλήρες μέλος της ENQA. Διεθνείς εμπειρογνώμονες δεν προβλέπονται στο ΔΣ της ΑΔΙΠ. Αντίθετα, διεθνείς εμπειρογνώμονες συμμετέχουν στις επιτροπές εξωτερικής αξιολόγησης. Τέλος, διαδικασίες follow-up δεν έχουν γίνει στην Ελλάδα στο βαθμό που οι συχνές αλλαγές της νομοθεσίας, αλλά και η καθυστερημένη εφαρμογή της αξιολόγησης δεν το έχουν ακόμα επιτρέψει.

10^{ος} Δείκτης: Μέτρα για τη στήριξη της συμμετοχής για φοιτητές με αναπηρία (2013/14)

Η γενική εικόνα είναι η επόμενη (σελ.121). Πρόκειται για ένα νέο δείκτη που φαίνεται να είναι σε εξέλιξη υλοποίησης.

Αναλυτικότερα:

	2015
1. Υπάρχει οικονομική στήριξη φοιτητών με αναπηρία ή ένα εκτεταμένο σύστημα στήριξης όσων έχουν ανάγκη υπάρχει για το 50% των φοιτητών. 2) Ποσοτικοποιημένη πολιτική υφίσταται για τη συμμετοχή και/ή την ολοκλήρωση των σπουδών φοιτητών με αναπηρία. 3) Σύστημα παρακολούθησης της συμμετοχής και στήριξης των φοιτητών με αναπηρία λειτουργεί	5
Υφίστανται το 1 και το 3 αλλά όχι το 2	27
Υφίσταται μόνο το 1	6
Υφίσταται μόνο το 1 ή το 2	6
Κανένα από τα τρία	4
Χωρίς στοιχεία	

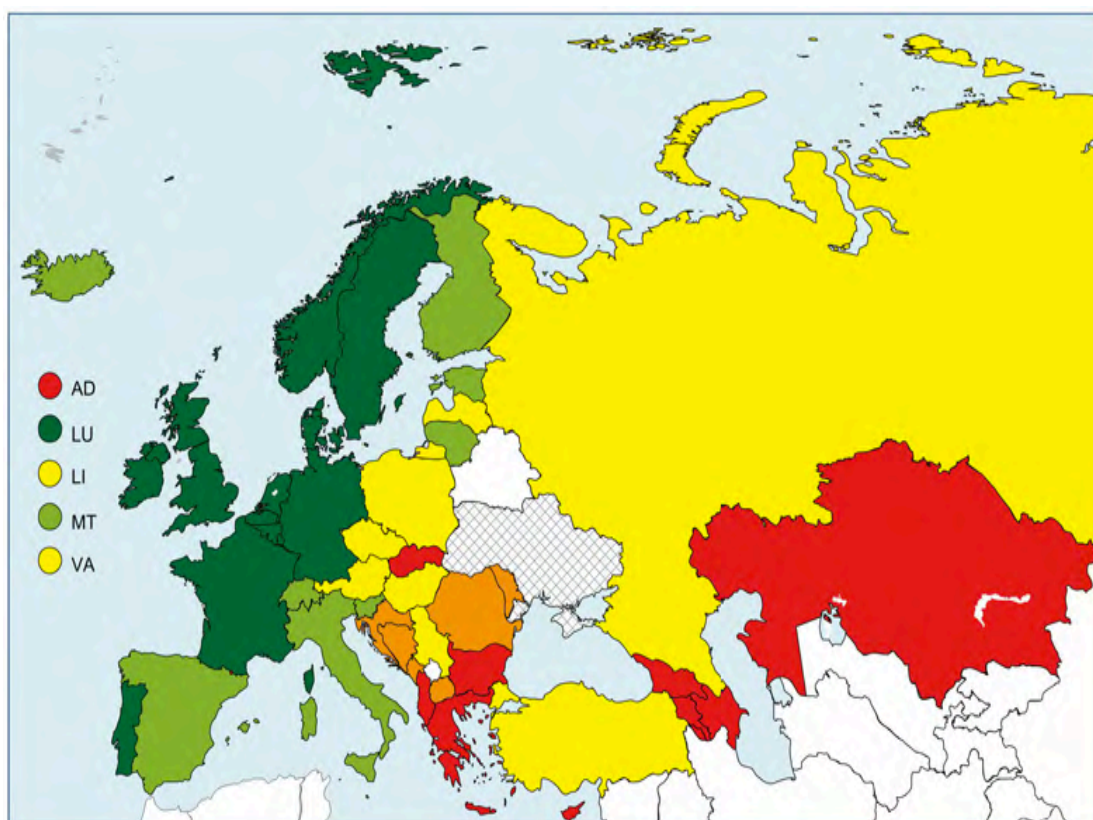
Ελάχιστες χώρες του EXAE εφαρμόζουν πλήρως τον δείκτη 10. Μια πλειονότητα χωρών φαίνεται να εφαρμόζει τα δύο από τα τρία κριτήρια. Η Ελλάδα μαζί με άλλες 5 χώρες βρίσκεται στην προτελευταία κατηγορία.

Σχόλιο: Η Ελλάδα θα χρειαστεί να κάνει περισσότερα στο μέλλον για τους φοιτητές με αναπηρίες.

11^{ος} Δείκτης: Αναγνώριση της προγενέστερης μάθησης (2013/14)

Η γενική εικόνα είναι η επόμενη (σελ.126). Πρόκειται για ένα δείκτη που φαίνεται να έχει μικρή εξέλιξη από το 2012. Συνεπώς, μοιάζει ότι μια πλειονότητα χωρών, ειδικά της Ανατολικής και Νότιας Ευρώπης να αντιμετωπίζει σημαντικές δυσκολίες στην υλοποίησή του.

Αναλυτικότερα:

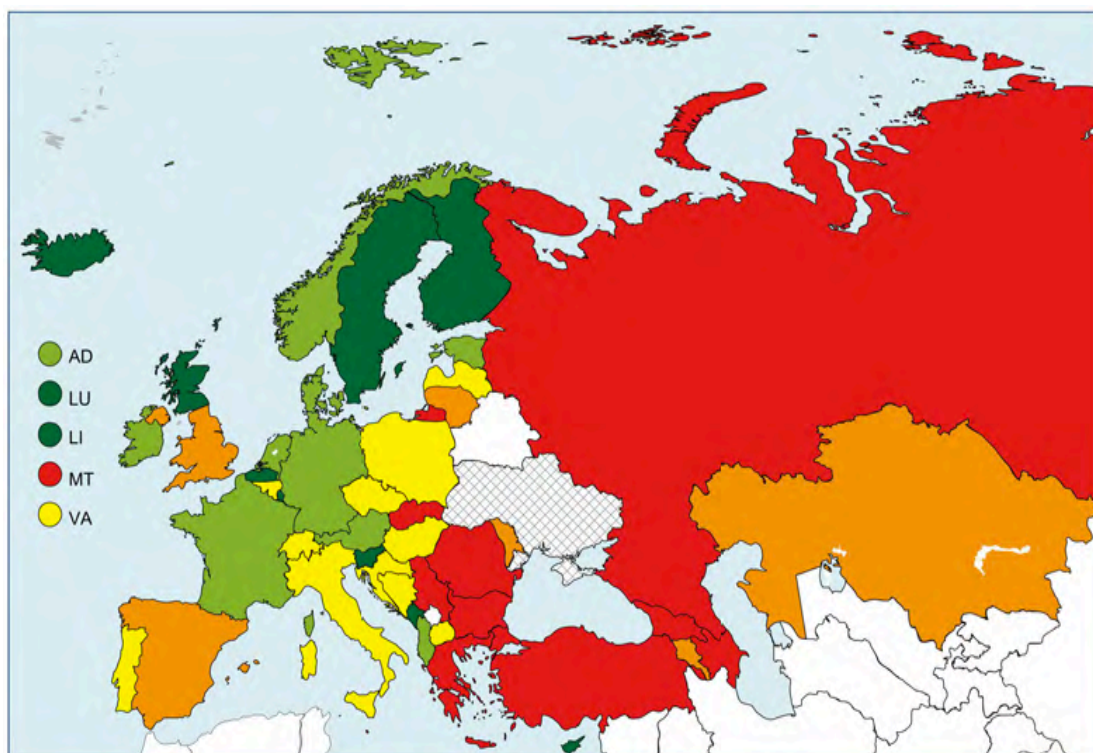
	2015	2012
Υπάρχουν εθνικές διαδικασίες, οδηγίες ή πολιτική για την αξιολόγηση και την αναγνώριση της προγενέστερης μάθησης ως βάση για: 1) πρόσβαση στα προγράμματα ανώτατης εκπαίδευσης, και 2) απονομή πιστωτικών μονάδων για την πρόσβαση σε προσόντα και/ή απαλλαγή από απαιτήσεις μερικών προγραμμάτων ΚΑΙ αυτές οι διαδικασίες είναι αποδεδειγμένα εφαρμοσμένες στην πράξη	13	13
Υπάρχουν εθνικές διαδικασίες, οδηγίες ή πολιτική για την αξιολόγηση και την αναγνώριση της προγενέστερης μάθησης ως βάση για 1) πρόσβαση σε προγράμματα ανώτατης εκπαίδευσης, και 2) απονομή πιστωτικών μονάδων για την πρόσβαση σε προσόντα και/ή απαλλαγή από απαιτήσεις μερικών προγραμμάτων ΟΜΩΣ αυτές οι διαδικασίες δεν είναι αποδεδειγμένα εφαρμοσμένες στην πράξη Ή υπάρχουν εθνικές διαδικασίες, οδηγίες ή πολιτική είτε για το 1) είτε για το 2) ΚΑΙ αυτές οι διαδικασίες είναι αποδεδειγμένα εφαρμοσμένες στην πράξη	9	7
Υπάρχουν εθνικές διαδικασίες, οδηγίες ή πολιτική είτε για το 1) είτε για το 2) ΑΛΛΑ αυτές οι διαδικασίες δεν είναι αποδεδειγμένα εφαρμοσμένες στην πράξη Ή δεν υπάρχουν ειδικές διαδικασίες/εθνικές οδηγίες ή πολιτική για την αξιολόγηση της προγενέστερης μάθησης, αλλά διαδικασίες για αναγνώριση της προγενέστερης μάθησης βρίσκονται σε λειτουργία σε μερικά ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης ή προγράμματα σπουδών.	9	11
Η εφαρμογή της αναγνώρισης της προγενέστερης μάθησης είναι σε πιλοτική φάση σε μερικά ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης Ή εργασία για το σχεδιασμό διαδικασιών/εθνικών οδηγιών ή πολιτική για την αναγνώριση της προγενέστερης μάθησης έχει ξεκινήσει	7	4
Δεν υπάρχουν διαδικασίες αναγνώρισης της προγενέστερης μάθησης ούτε σε εθνικό ούτε σε ιδρυματικό επίπεδο	10	12
Χωρίς στοιχεία		

Η πρόοδος του δείκτη αυτού είναι εξαιρετικά αργή. Φαίνεται ότι οι χώρες της Δυτικής Ευρώπης εφαρμόζουν πλήρως ή σε σημαντικό βαθμό την αναγνώριση της προγενέστερης μάθησης (prior learning). Η Ελλάδα είναι μια χώρα που δεν έχει ξεκινήσει καν τη συζήτηση για μια προοπτική αναγνώρισης της προγενέστερης μάθησης.

Σχόλιο: Φαίνεται ότι αυτός είναι ο δυσκολότερος δείκτης για την Ελλάδα, η οποία θα δυσκολευτεί πολύ για την υιοθέτησή του.

12^{ος} Δείκτης: Μεταφορά των δημόσιων ενισχύσεων και δημοσίως επιδοτούμενων δανείων

Η γενική εικόνα είναι η επόμενη (σελ.252). Πρόκειται για ένα νέο δείκτη με μικρή ανάπτυξη. Η Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη φαίνεται να βρίσκεται σε πιο προχωρημένο στάδιο από ότι η Ανατολική και Νότια.

Αναλυτικότερα:

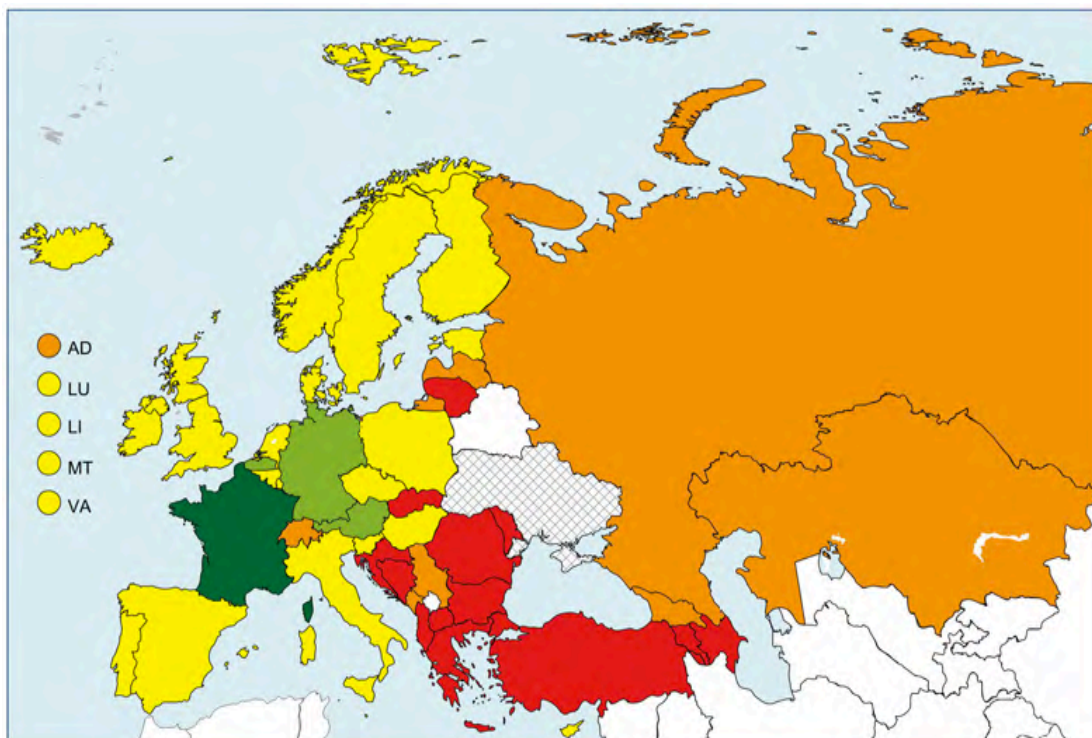
	2015
Πλήρης μεταφορά σε όλες τις χώρες του EXAE όλων των διαθέσιμων υποστηρικτικών μέτρων για εθνικούς φοιτητές -επιχορηγήσεις και/ή δάνεια- για κινητικότητα. Ισότητα στις απαιτήσεις για δημόσια δάνεια ή επιχορηγήσεις για φοιτητή που σπουδάζει είτε στη χώρα είτε στο εξωτερικό.	10
Μεταφορά όλων των διαθέσιμων υποστηρικτικών μέτρων για εθνικών φοιτητές -επιχορηγήσεις και/ή δάνεια- για κινητικότητα, αλλά με κάποιους περιορισμούς σχετικά με τον γεωγραφικό περιορισμό (περιορισμό χωρών) και/ή το είδος ή το επιστημονικό πεδίο ή το χρονικό όριο του προγράμματος σπουδών.	10
Μόνο για κινητικότητα περιορισμένου χρόνου (πιστωτικές μονάδες), χωρίς περιορισμούς.	12
Μόνο για κινητικότητα περιορισμένου χρόνου (πιστωτικές μονάδες) αλλά με κάποιους περιορισμούς σχετικά με τη γεωγραφία (περιορισμός χωρών) και/ή είδος προγράμματος και/ή είδος επιστημονικού πεδίου και/ή χρονικού ορίου.	6
Μη μεταφορά, δημόσια δάνεια ή επιχορηγήσεις δίνονται μόνο σε φοιτητές για σπουδές εσωτερικού ή σε εξαιρετικές περιπτώσεις (εκεί όπου δεν υπάρχει αντίστοιχο πρόγραμμα στη χώρα).	10
Χωρίς στοιχεία	

Ο νέος αυτός δείκτης βρίσκεται ακόμα σε φάση ανάπτυξης. Η Ελλάδα φαίνεται να βρίσκεται στην τελευταία κατηγορία.

Σχόλιο: Η Ελλάδα εμφανίζεται στην τελευταία κατηγορία. Ίσως η κατηγορία αυτή να μην αποδίδει πλήρως την πραγματικότητα στο βαθμό που, για παράδειγμα, το ΙΚΥ και άλλοι δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς παρέχουν υποτροφίες εξωτερικού. Παρόλα αυτά η Ελλάδα θα χρειαστεί να κάνει περισσότερα στο μέλλον.

13^{ος} Δείκτης: Οικονομική ενίσχυση κινητικότητας για φοιτητές με αναπηρία

Η γενική εικόνα είναι η επόμενη (σελ.257). Πρόκειται για ένα νέο δείκτη με πολύ μικρή ανάπτυξη.

Αναλυτικότερα:

	2015
<p>Η υποστήριξη της κινητικότητας υφίσταται για φοιτητές με αναπηρία. Η μεταφερόμενες επιχορηγήσεις δίνονται σε φοιτητές με αναπηρία. Η φορητές συνήθειες επιχορηγήσεις με ειδικές προβλέψεις αναγκών δίνονται σε πάνω από το 50% των φοιτητών. Συστηματική παρακολούθηση φοιτητών με αναπηρία σε κινητικότητα.</p>	1
<p>Η υποστήριξη της κινητικότητας για φοιτητές με αναπηρία υφίσταται. Η μεταφερόμενες επιχορηγήσεις υπάρχουν για φοιτητές με αναπηρία. Η φοιτητικές συνήθειες επιχορηγήσεις με ειδικές προβλέψεις αναγκών δίνονται σε πάνω από το 50% των φοιτητών. Μια μη συστηματική παρακολούθηση φοιτητών με αναπηρία υπάρχει.</p>	3
<p>Η υποστήριξη της κινητικότητας υφίσταται για φοιτητές με αναπηρία. Η μεταφερόμενες επιχορηγήσεων υπάρχουν για φοιτητές με αναπηρία. Η μεταφερόμενες συνήθειες επιχορηγήσεις με ειδικές προβλέψεις αναγκών δίνονται σε πάνω από το 50% των φοιτητών. Δεν υπάρχει παρακολούθηση των φοιτητών με αναπηρία σε κινητικότητα.</p>	23
<p>Δεν υπάρχει υποστήριξη για κινητικότητα φοιτητών με αναπηρία. Υποστήριξη με ειδικές προβλέψεις αναγκών υπάρχει για κάποιους φοιτητές, αλλά λιγότερο από το 50% των φοιτητών.</p>	8
<p>Δεν υπάρχει υποστήριξη της κινητικότητας των φοιτητών με αναπηρία. Δεν υπάρχει παρακολούθηση της κινητικότητας των φοιτητών με αναπηρία.</p>	12
Χωρίς στοιχεία	

Ο δείκτης αυτός βρίσκεται σε αρχική ανάπτυξη. Η Ελλάδα βρίσκεται στην τελευταία κατηγορία.

Σχόλιο: Φαίνεται ότι η Ελλάδα θα χρειαστεί να κάνει περισσότερα για τους φοιτητές με αναπηρία στο μέλλον.

Συγκεντρωτικά

Με βάση τα προηγούμενα, η συγκεντρωτική εικόνα της Ελλάδας είναι η εξής:

Η αποτύπωση της εφαρμογής του ΕΧΑΕ στην Ελλάδα: οι 13 δείκτες αναφοράς		
	Δείκτες	Ανάπτυξη
1	Εφαρμογή του 1ου και 2ου κύκλου σπουδών	χωρίς στοιχεία
2	Πρόσβαση στον επόμενο κύκλο	
3	Εφαρμογή του εθνικού πλαισίου προσόντων	
4	Εφαρμογή των ECTS	
5	Εφαρμογή του παραρτήματος διπλώματος	
6	Εφαρμογή της ανοικτότητας της διασυνοριακής δράσης διασφάλισης ποιότητας με βάση τις Αρχές που είναι εγγεγραμμένες στο EQAR	
7	Επίπεδο ανάπτυξης ενός εξωτερικού συστήματος διασφάλισης ποιότητας	
8	Επίπεδο φοιτητικής συμμετοχής στην εξωτερική αξιολόγηση του συστήματος ανώτατης εκπαίδευσης	
9	Επίπεδο διεθνούς συμμετοχής στην εξωτερική διασφάλιση ποιότητας	
10	Μέτρα για τη στήριξη της συμμετοχής για φοιτητές με αναπηρία	
11	Αναγνώριση της προγενέστερης μάθησης	
12	Φορητότητα των δημόσιων ενισχύσεων και δημοσίως επιδοτούμενων δανείων	
13	Οικονομική ενίσχυση κινητικότητας για φοιτητές με αναπηρία	

Η Ελλάδα εμφανίζεται να :

1. Εφαρμόζει πλήρως 3 δείκτες
2. Εφαρμόζει σχεδόν πλήρως 1 δείκτη
3. Να μην εφαρμόζει σχεδόν καθόλου 4 δείκτες
4. Να μην εφαρμόζει καθόλου 4 δείκτες

5. Τέλος, για ένα δείκτη δεν δίνει στοιχεία.

Με βάση τα προηγούμενα, η Ελλάδα φαίνεται ότι θα χρειαστεί στο μέλλον να κάνει μεγαλύτερη προσπάθεια. Από την άλλη, είναι αλήθεια ότι η αξιολόγηση των δεικτών είναι ένα άλλο ζήτημα που όμως άπτεται των αποφάσεων των υπουργών παιδείας των συμμετεχουσών χωρών.